

Mämmilä -albumi 4: Pois tieltä

Tarmo Koivisto
(Osuuskunta Käyttökuva)

Tarmo Koivisto koki Johannes Salmisen kohtalon, kun häntäkään ei nimetty Finlandia -palkintoehdokkaaksi, sillä yksikään teos ei ole käsitellyt suomalaista yhteiskuntaa niin lempeän pirullisesti ja hauskaasti kuin Mämmilä-sarjakuvaa. Kunnallinen päätöksenteko ja vallankäyttö ja tavallisen ihmisen voimattomuus pankkien ja ravintoloiden takahuoneissa tehyihin päätöksiin tulee Mämmilässä henkeäsalpaavasti esiin. Ja mikä parasta; sarja ei jää kuivakiskoiseen epäkohtien esittelyyn, vaan tarina rydyttyä tekijöiden humanistisessa otteessa vatsanpohjaa kutkuttavaksi satiiriksi.

Mämmilän tarinaa on tallentunut kansiin yhteensä jo 180 sivua neljässä sarjakuva-albumissa. Mämmilän pitäjässä jossain Suomen maaseudulla on sitten sarjan synnyn 1976 (ensimmäinen albumi ilmestyi 1978) "tullut entistä valmiimmaksi". Kirkonkylän ohi on rakennettu maisemaa pirstova ohikulkutie ja kirkonkylän ympäristö on muuttunut onnettoman maaseututaajamarakentamisen ilmiöksi: tällaiselta Suomen maaseutu näyttää 80-luvulla!

Pois tieltä -albumi on sisällöltään käännekohta Mämmilä -sarjassa, sillä siinä olevat sarjat ovat suurimmaksi osaksi Mämmilän uudesta julkaisufoorumista eli Helsingin Sanomien kuukausiliitteestä. Aiemmin ME -lehdessä ilmestynyt sarjaan siirtyi 1983 vastaperustettuun kuukausiliitteeseen ja samalla sarjan kukin episodi kasvoi kahden sivun mittaiseksi.

Liekö sitten synyn lehden muuttumisen hesarin kaltaiseksi instituutioksi vai sarjan piteuden muuttuminen, mutta kesti jonkin aikaa ennen kuin Mämmilä "pääsi kipsistä" eli kerronta sai takaisin sarjalle luonteenomaisen rentouden.

Tarmo Koiviston viivankäyttö on vuosien mittaan tullut entistä satiirinomaisemman notkeaksi. Albumia pikaisesti selatessa kulmikkaalta näyttävä tyylitelty pistää jopa silmään, mutta tarinaa lukiessa ja hahmojen ruvetessa elämään tuo "letkeä kantikkuus" katoaa. Ja taiteilijanhan ei sovi jäädä paikoilleen, vaan uutta on aina etsittävä.

Sarjan jakson laajentaminen aukeaman mittaisiksi on mahdollistanut myös visuaaliset kokeilut: ruutukoon entistä suuremman vaihtelun jne. Se on kanger-televasta alusta huolimatta tuonut sarjaan lisää ilmettä. "Maailman ja kunnallispolitiikan julmuus" on muuttanut myös sarjan huumoria. Aiempi sydämellinen myötäelävä ote on vaihtunut kolkompaan nauruun. Se johtuu ehkä siitkin, että ihmisten arkielämään pohjautuvat jutut ovat vähentyneet yhteiskunnallisempien aiheiden myötä. Yhtä kaikki *Pois tieltä* -albumissa on kaksi Mämmilän historian parhaimpiin kuuluvaa tarinaa: "hylytetty entinen rakennusmestari kohtaa uskon tulleen ex-vaimonsa" ja "Mämmilän kunnan karvalakkilähetystön matka Helsingin herrojen luo", joka on metasarjakuvaa (sarjakuvaa sarjakuvasta) parhaimmillaan. Varsinkin ensinmainittu osoittaa Tarmo Koiviston taidon kertoa syvällisiä ihmissuhdetarinoita kuvallisesti.

Mämmilä vaikuttaa lukijaan vaarallisen huumeen tavoin: päästyään seuraamaan tarinaa albumillisen, sitä kaipaa lisää! Ahmittuaan kaikki vanhatkin Mämmilät alkaa sydän syrjällään odottaa lisää: Mitä Posti-Aunelle kuuluu? Entä menestykö työntekijöiden itse pyörittämä yritys? Luistaako maamme rakastettavimman urheilijan Leevi Pikkaraisen suksi ensi talvena? Rikhard Ronkainen, johtaja Isopalo... Mämmilän henkilögalleria kattaa suomalaiset tarkkaan.

Kuitenkin tuntuu, että sarjan hahmoista yksi on tekijälle rakkain. Tuntuu kuin vastikään 85 vuotta täyttänyt Jalmari Lepola olisi Koiviston alter ego, jonka kautta piirtäjä purkaisi sydäntään asioista, joista muiden hahmojen kautta ei voi mietteitään kertoa.

Mämmilän ja Oriveden yhteydestä on puhuttu paljon, ja Tarmo Koivisto on luontevasti selittänyt paikkojen samannäköisyyden johtuvan siitä, että Oriveden maisema on tuttu hänelle "jokaista nurkanrakennetta myöten". Ja Orivedellä kuin missä tahansa pikkumämmilässä tässä maassa tapahtuu kirkonkylän ja maalaisympäristön raikaamista. Ja Orivedellä kuin Mämmilässä tai missä tahansa maamme sadoista pikkumämmilöistä käy niin, että kunnan rakennusvirkamies ajaa läpi kaavamuutosta jonkin yksityisen firman eduksi ja siirtyy sen jälkeen ko. firman palvelukseen.

Nyky maailman tutkailijana Mämmilä on sarjakuva, joka hakee vertaistaan eurooppalaisesta huippusarjakuvasta eikä tahdo sitä sieltäkään löytää. Niin se käy.

Vallattomat

Ari Pirttisalo
(Pahkasikaspesiaali IV)
Fanzine Oy

Ari Pirttisalon esikoisalbumin arviointi samassa Mämmilän kanssa johtuu samasta syystä; nuoren oululaisen piirtäjän (22 v.) albumi on Mämmilän ohella ollut vuoden odotetuin suomalainen sarjakuvateos ja toiseksi Tarmo Koivisto lipsautti joskus sarjan kunnian pitävänsä Pirttisaloa nuoren piirtäjäkunnan lupaavimpana tekijänä. Odotukset ovat perustellusti pohjautuneet Pirttisalon *Pahkasika*-lehteen vuosina 1982–84 tekemiin uskottoman kiehtoviin ja taidokkaasti piirrettyihin tarinoin.

Vaan tulevaisuuteen jää odotusten täysimittainen lunastus. *Vallattomat*-albumin piirrostekninen puoli on joitakin pieniä huomautuksia lukuunottamatta kiitettävän kypsää. Pirttisalo hallitsee sekä realistisen että fantasiasarjan tekniikan. Yksi pahalta näyttävä perspektiivilänanomiavirhe on pujahtanut *Terzon viidakon valtiaaksi* -sarjan viimeiseen ruutuun. Liäksi pienehkö moitteiden aiheena ovat joidenkin sarjojen liian suuret mustien ja valkoisten pintojen kontrastit, jotka tekevät lukemisen vaikeaksi. Mutta kuten sanottu; Pirttisalon kaltaiselle kypsälle piirtäjälle nämä ovat helposti korjattavia virkoja.

Valitettavinta albumissa on se, että Pahkasian sarjojen perusteella kahlitsemattomaksi onasleltu mielikuviutus onkin pahasti kahleissa. Liekö rima esikoisalbumin tekemiseen noussut niin korkeaksi, että juoniin on tullut väkisin yrittämisen makua, en tiedä, mutta tosiasia on, että yksikään albumin kahdeksasta sarjasta ei yllä Pahkasiasa julkaitujen mielikuviutuksen ilotulitusten tasolle.

Lähimmäs Pirttisalon "normaalia" tasoa yltää sarja *Rumin ankanpoikanen* muiden ollessa toki luistavia tarinoita niidenkin. Tarzon -sarjan alkoholisoituneen Mustanaamon kuvaus on myös tehokas.

Tutustua tähän albumiin kannattaa — kaikista moitteista huolimatta — sillä kerronnan jäykkyyksään ei pysty salaamaan sitä, että Ari Pirttisalo on viimeistään 80-luvun lopulla yksi maamme parhaista sarjakuvantekijöistä.

P.S.

Juhani Tolvanen

Vallattomat-albumin kustantaja lähestyi lehtiväkeä taitavasti laaditulla esitteellä, jossa kerrottiin tietoja Ari Pirttisalosta ja perustellusti kehuttiin hänen kykyjään. Kummastuttavalta tuntuu sen sijaan Pahkasian poikien seuraava "kehu": "Ari Pirttisalo on sarjakuvapiirtäjänä yksinäinen susi. Hän ei ole hakeutunut urauttavaan sarjakuvakerhoiluun, vaan jatkaa vakaasti itse viiloittamallaan tiellä."

Toiminnan jossakin sarjakuvaseurassa ei luulisi urauttavan taitavintakaan piirtäjää (miten se voi urauttaa piirtäjää?) — puhumattakaan siitä, että paikallisten sarjakuvaseurojen lehtiin piirretyt sarjakuvat olisivat "isojen veljien" ohjaamia. Tyhmä ruikkaus asiallisen tekstin sisällä.

J.T.

(P.P.S. Aina kerhoilukin "röpöttelyn" voitaa. Toim.huom.)

